

Bebyggelse merket med oransje er bygninger som har vært tilknyttet virksomhetene ved Fallselva.

BELIGGENHET

Eidsfoss lå på andre siden av elven her, rett nedenfor fylkesvei 34. Grunnmuren etter våningshuset er fortsatt synlig. Mot elven står en stor gammel hestekastanje. Dette var tuntreet på Eidsfoss gård.

OLE EID

Dette stedet hadde i dobbel forstand en sentral plass i bygdesamfunnet i Holmen. Eiendommen Eidsfoss hette opprinnelig Kvernerud og ble utskilt fra Nordre Hvalby i 1854. Kjøper var Ole Eid, opprinnelig fra Nedre Eid på Trevatna. Slik fikk det navnet Eidsfoss. Eiendommen var omfattende og hadde grense mot Granum i sør og øst, mot elva i nord og fjorden i vest.

PETTER HOLMEN

I 1861 solgte Ole Eid eiendommen videre til Peder Pedersen Lomsdalen Holmen for 4000 spesidaler. Sistnevnte ble en sentral person i området og gikk under navnet Petter Holmen. Ved folketellingen i 1865 er han 47 år gammel, bor på Eidsfoss og er samtidig eier av eiendommen Holmen hvor han driver sagbruk og mølle. På gården Eidsfoss har han tre storfe, fem sauer, fem geiter, fire griser, bygg og poteter. Han driver også møllebruk der.

SENERE EIERE

I 1889 solgte Petter stedet, med møllebruk og vannfall, videre til sin svigersønn Ole M. Foss, som i 1917 overdro eiendommen til Interessentskapet Lands Træsliperi ved eierne Stensrud og Odnæs for kr. 25.000. Fra 1938 blir A/S Lands Træsliperi eiere, men Øvre Fall, som var representert i aksjeselskapet, fikk fortsette å bruke Eidsfoss som utmark.

BETYDNING I BYGDA

Alle som vokste opp i Holmen, spesielt i perioden 1920-1940, husker Eidsfoss som en framtrødende, flott eiendom. Tømret våningshus i samme stil som bygningen Eidsvoll på Lyngstrand, låve, stabbur og fjøs. På østsiden sto en skåle. Etter at driften opphørte, ble våningshuset benyttet som forsamlingshus. Frelsesarmeen hadde tilhold her og det ble holdt musikkøvinger og søndagsskole i lokalene. Basarene samlet folk fra begge sider av fjorden og gårdstunet var "fotballøkke" for småguttene. Mange gode minner i oppveksten forbindes med Eidsfoss, som f.eks blomsterlukta fra kulturmarka som omga stedet. Våningshuset ga en periode husly for vanskeligstilte, blant annet under krigen.

På 1950-60 tallet, ble våningshuset tatt ned, solgt og oppført på Gjøvik av nye eiere. Låven sto fram til 1962. Riksvei 34 passerer i dag "gjennom" østre ende av låven, rett ovenfor muren etter våningshuset.

EIDSSFOSS OG MUSTAD

Det er kjent på folkemunne at Mustad i sin tid var interessert i Eidsfoss med eiendom og vannfall. Mustad hadde på den tiden fått konkurranse med Lysaker i sin støperivirksomhet og så seg om etter kraft. Dette var rundt 1889-90 og i et møte mellom Ole Mustad og Petter Holmen, skal sistnevnte visstnok ha avslått et godt tilbud med disse ordene: "Er det verdt det for deg, så er det verdt det for meg." Det er naturlig å filosofere over bygdeutviklingen dersom svaret hadde blitt ja.

Det største fallet i elva, fra Lands Træsliperi til fjorden (97 m), ble aldri ordentlig utbygd. Dette på tross av at både Lands Træsliperi, Skrankefoss, Mustad og andre privatpersoner hadde planer om det. Først i 2009 ble dette realisert av VOKKS.

Holmen tidlig på 1900-tallet
Som vi ser, var det den gang som nå tre bruer over Fallselva på dette stedet!

Bruene på Bergenske hovedvei øverst og gamle riksvei 35 (Holmevegen) i midten, ligg der i dag som før, mens Møllebruene er erstattet av nybrua på fylkesvei 34 (Randsfjordvegen).

Illustrasjon: Bjørn E. Edvardsen